

כתובות (ק:)

ת"ר: לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה, שנא': לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים, וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים; וכן בדוד הוא אומר: כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלקים אחרים, וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלקים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים.

ש"ת ציץ אליעזר חלק ז סימן מח - קונ' אורחות המשפטים פרק יב

ויש להוסיף על כך, שמצינו להראשונים שמבארים, שגם כל עיקר מצוות התורה ביסודיותם וכמאמרם ותיקונם כולן אך בארץ הן, הדברים מבוארים ברמב"ן על התורה בראשית כ"ו, ה': ויקרא י"ח, כ"ה. ובש"ת הרשב"א, א', ס' קל"ד, מבאר על פי זה ענין מאמרם ז"ל בכתובות ק", ב', שכל הדר בחוץ לארץ כמי שאין לו אלוה. והרי הרמב"ם פסק מאמר זה כהלכה פסוקה בה' מלכים ה', י"ב, שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד עבודה זרה.

חתם סופר מסכת גיטין (מד.)

... ויש לעיין הרי אפי' מכרו לח"ל דמקיים כל התורה רק מצות התלוי' בארץ אינו יכול לקיים ואפ"ה יוצא לחירות, וי"ל דהתם אינו מקיים שום מצוה דכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה אפי' קריאת שמע שקורא בחו"ל איננו כקורא בא"י כי גרשוהו מהסתפח בנחלת ה' וזהו מוסר גדול, אך מ"מ נ"ל לא אמרו אלא בעבד כנעני אבל גדולי ישראל ת"ח עוסקי תורה עליהם נאמר בכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה ואהיה להם שם מקדש זה בית רבנו שבבבל...

דרשה לראש השנה לרמב"ן

והנה בחוצה לארץ אע"פ שהכל לשם הנכבד אין הטהרה בה שלימה בעבור המשרתים המושלים עליה, והעמים תועים אחרי שריהם לעבוד גם אותם, ולכך אמר הכתוב אלהי כל הארץ יקרא, כי הוא אלהי האלקים המושל על הכל והוא יפקוד בסוף על צבא המרום במרום להסיר ממשלת העליונים ולהרוס מערכת הכוכבים והמשרתים, ואחרי כן על מלכי האדמה על האדמה, והוא מה שאמר הכתוב בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא, וזה צריך פירוש ארוך אין עתה זמנו, וזה טעם וזנה אחרי אלהי נכר הארץ וגו' כי האלהות נכרים הם בארץ השם ובנחלתו, וזהו שנאמר כי לא ידעו את משפט אלהי הארץ וישלח בהם את האריות והנם ממיתים אתם וגו', הנה הכותים לא היו ענושים בארצם בעבדם את אלהיהם לשלח בהם את האריות, ובבואם בארץ ה' ועשו שם כמעשיהם הראשונים שלח בהם את האריות הממיתים אותם, וכך שנו בספרא ולא תקיא אתכם הארץ ארץ ישראל אינה כשאר ארצות אינה מקיימת עוברי עבירה, ובספרי ואין עמו אל נכר שלא תהא רשות לאחד משרי האומות לשלוט בכם, כענין שנאמר ואני יוצא והנה שר יון בא וגו'.

וזהו מאמרם של רבותינו ז"ל שאמרו (כתובות ק"י ב') כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים, וכתוב כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלקים אחרים, ואמרו בירושלמי פ"ק דסנהדרין כתיב ואל יתר זקני הגולה אמר הקב"ה ביותר הם עלי זקני הגולה, חביבה עלי כת קטנה בארץ ישראל מסנהדרי גדולה בחו"ל, ובתוספתא דע"ז (פ"ה) הרי הוא אומר ושבת בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים ואומר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים, כל זמן שאתם בארץ כנען אהיה לכם לאלקים אין אתם בארץ כנען כביכול אין אני לכם לאלקים, ומפני ענין זה אמרו בספרי ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצוינין במצות כשתחזרו לא יהו עליכם חדשים, וכן ירמיה אומר הציבי לך ציונים אלו המצות שישאל מצויינים בהם, והנה הכתוב הזה שאמר ואבדתם מהרה ושמתם את דברי אלה על לבבכם אינו מחייב בגלות אלא חובת הגוף בלבד כתפילין ומזוזה שנאמר וקשרתם וכתבתם, וכן כתב רש"י בפ"י החומש אף לאחר שתגלו היו מצוינין במצות הניחו תפילין ועשו מזוזה, ופירשו בהן כדי שלא יהו עליכם חדשים כשתחזרו לארץ, כי עיקר המצות ליושבים בארץ ה', ולפיכך אמרו בספרי וירשתה וישבת בה ושמרת לעשות ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות, וכך היא שנויה בתוספתא דע"ז.

וזהו מה שהוציאני מארצי וטלטלני ממקומי, עזבתי את ביתי נטשתי את נחלתי, נעשיתי כעורב על בני אכזרי על בנותי, לפי שרצוני להיות טלטול שמת' [או לי צ"ל נשמת'] בחיקי אמי.

ש"ת יחוה דעת חלק ה (סימן נז)

והיורדים מארץ ישראל לחוץ לארץ ויושבים שם ישיבת קבע להתעשר ולהרבות נכסים ולרשת משכנות לא להם, ולהתענג על סיר הבשר, ומואסים בארץ חמדה, גדול עונם מנשוא, וגורמים גלות להם ולזרעם אחריהם. ולפעמים יגרמו לבניהם טמיעה והתבוללות. ועליהם אמרו חז"ל כל היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ כאילו עובד עבודה זרה, ודומה כמי שאין לו אלוה. וסופם לרדת מנכסיהם ולהשאר בחוסר כל. וכמו שכתב בשער החצר סימן רפז. ומכל מקום אין להתייאש מהם, וצריכים לנסות להשפיע עליהם בדרכי נועם לשוב לארצו הקדושה ולחנך את בניהם לתורה, שאין לך תורה כתורת ארץ ישראל. ואם ראשיתם מצער אחריתם ישגא מאוד. ויהי רצון שיקויים במהרה הפסוק: ופדויה ה' ישוּבוּן ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם.

עבודה זרה (יז):

... דאמר רב הונא: כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר: וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת [וגו'], מאי ללא אלהי אמת? שכל העוסק בתורה בלבד - דומה כמי שאין לו אלוה. ובגמילות חסדים לא עסק? והתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא יתן אדם מעותיו לארנקי של צדקה - אלא א"כ ממונה עליו תלמיד חכם כר' חנינא בן תרדיון! הימנו הוא דהוה מהימן, מיעבד לא עבד. והתניא, אמר לו: מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים! מיעבד עבד, כדבעי ליה לא עבד.

בית הבחירה למאירי עבודה (שם)

אע"פ שכל מי שאינו מקיים את המצוות נענש העוסק בתורה ואינו מקיים נתיבותיה של תורה לגמול חסדים לבריות כפי יכלתו הוא נענש ביותר מפני שהוא כיועד רצון קונו ופורקה מעליו דומה כמי שאין לו אלוה:

רמב"ם הלכות תשובה פרק ה הלכה ב

אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גזור על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכן שאר כל הדעות, ואין לו מי שיכפהו ולא גזור עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה...

ילקוט שמעוני תורה פרשת יתרו רמז רעא

תניא אין מבטלין תלמוד תורה עד שתצא נשמתו וכשמת שמעון בנו של ר' עקיבא נתקבצו קהל גדול לקברו א"ל ר' עקיבא הוציאו לי ספסל בין הקברות וישב עליו ודרש ואמר אחינו ישראל שמעוני לא שאני חכם יש כאן חכמים ממני לא שאני עשיר יש כאן עשירים ממני אנשי דרום מכירין את רבי עקיבא אנשי הגליל מאין מכירין האנשים מכירין את עקיבא הנשים והטף מאין מכירין אמר להם יודע אני ששכרכם מרובה שלא נצטערתם ובאתם אלא לשם מצוה מנוחם אני שאילו היו לי שבעה בנים וקברתיים יודע אני שבני בן העוה"ב שזיכה את הרבים משה זכה וזיכה את הרבים וכו' שנאמר צדקת ה' עשה ירבעם חטא וכו' ראויין היו ישראל לקבל את התורה אילולי עמדו משה ואהרן שנאמר יצפון לישרים תושיה, ראויין היו ישראל להגאל ממצרים אילולי משה ואהרן שנאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ראויה פרשת שופטים ליאמר ע"י משה

מסכת שמחות פרק ב הלכה ח

כל הפורש מדרכי ציבור אין מתעסקין עמו לכל דבר. אחיהם וקרוביהם לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ואוכלין ושותין ושמחין שאבדו שונאיו של מקום, שנאמר הלוא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג

ו. ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים והאפיקורסין והכופרים בתורה והכופרים בתחיית המתים ובביאת הגואל המורדים ומחטיאי הרבים והפורשין מדרכי צבור והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא כיהויקים והמוסרים ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים ושופכי דמים ובעלי לשון הרע והמושך ערלתו.
יא. הפורש מדרכי צבור ואף על פי שלא עבר עבירות אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצות בכללן ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ וכאילו אינו מהן אין לו חלק לעולם הבא, העושה עבירות ביד רמה כיהויקים בין שעשה קלות בין שעשה חמורות אין לו חלק לעולם הבא, וזהו הנקרא מגלה פנים בתורה מפני שהעז מצחו וגילה פניו ולא בוש מדברי תורה.

בראשית פרק יז

- (ד) אני הנה בריתי אתה והיית לך לאב המון גוים:
- (ה) ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך:
- (ו) והפרתי אתה במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים מקד יצאו:
- (ז) ונקמתי את בריתי ביני וביניך ובין ירעה אתך לדרתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולירעה אתך:
- (ח) ונתתי לך וירעה אתך את ארץ מגרית את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים:
- (ט) ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה וירעה אתך לדרתם:
- (י) זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין ירעה אתך המול לכם כל זכר: (ח) ונתתי לך וירעה אתך את ארץ מגרית את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים:

אותיות דר"ע נוסח ב' [בתי מדרשות (ח"ב עמ' ת"י)]

גימ"ל דל"ת ... אלף בינה גמול דלים... ומפני מה כתוב אחר דל"ת ה"א, ללמדך שכל העושה גמילות חסדים נאמר עליו אב המון גוים נתתיך...